

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д-р Мария Петрова Кърджиева
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“**

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

по професионално направление 8. 3. Музикално и танцово изкуство

докторска програма „Хореография“

с автор: **Мартин Стоянов Петков** - Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ - Пловдив, Факултет „Музикален фолклор и хореография“, Катедра „Хореография“

Тема: **„Завило се сватбено хоро“. Специфични танцови практики и обреди от Сливенско**

Научен ръководител: **проф. д-р Антон Андонов**

1. Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали.

Рецензията е изготвена въз основа на Заповед № РД - 27- 108 от 11.07.2024 г. на Ректора на Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев” – Пловдив, относно утвърждаване състав на научно жури и представени от докторанта: заповед за зачисляване, заповед за отчисляване, дисертационен труд, автореферат, автобиография, приноси и три авторски публикации по темата.

Дисертационният труд е с обем от 189 страници. Състои се от увод, пет глави, изводи от научния труд, приноси на дисертацията, приложения (над 50 фотографии), поименен списък на информаторите (23), библиография (96 източника на кирилица).

2. Кратки биографични данни за кандидата.

Данните от биографията на Мартин Петков сочат, че целият му житейски път е свързан с етнографския район на Тракия - роден в град Сливен; възпитаник на АМТИИ - Пловдив; АНПТ “Сливен” (организатор на концертната дейност); ОФА „Загоре“ – гр. Стара Загора (балетмайстор); АНПТ „Зорница“ – гр. Стара Загора (хореограф), ФА „Тракия“ – Пловдив (изпълнител) и клуб по Български танци „Гайтани“ (ръководител).

Връзката на докторанта със Сливенския край е дълбока и позициите, които заема в посочените творчески институции до голяма степен обуславят изследователските дирения.

3. Актуалност на тематиката.

Усеща се притеснение от страна на автора, относно актуалността на разработката, но е безпочвено, поради факта, че фолклорната култура на социума се развива в среда, в която се подлага на постоянни промени (геополитически, икономически, глобализиращи). Тези процеси оказват влияние върху устойчивостта на фолклорната традиция, именно това води до необходимостта да се проследи - като, как днес функционира семейната обредност и да се съхрани. Изборът на Мартин Петков не е случаен и съществен - Сватбата, като един от най-важните етапи от живота на българина от Сливенския край.

4. Целесъобразност на изследователските методи за постигане на поставените цели.

В началото на дисертационния труд ясно са формулирани целта и последвалите задачи (4) за нейното постигане. Изборът на методологически инструментариум изведен в пет пункта с качествени характеристики, е правилен и води до защита на авторовата теза изразена чрез целта на изследването.

Впечатляващ е мащаба на изследваният ареал - 19 села и 2 града в Сливенския край.

Необходимо е да се отбележи, че поставената цел е трудна, предвид съществуващите вече изследвания на района, в част от които се открояват танцови образци. Въпреки това, младежката енергия и родолюбие на автора отварят пред него неизследван цялостно обичай част от семейната обредност на българина от Сливенско.

5. Оценка на дисертационния труд.

Преди да започне същинската част на изследването в **Глава първа** докторанта включва *Обзор на научните изследвания*, като се **акцентира върху трудовете на утвърдени имена в областта на фолклора** - Радост Иванова „Българската фолклорна сватба“; Христо Вакарелски „Етнография на България“; Димитър Маринов списание „Жива старина“; Михаил Арнаудов „Българските сватбени обреди. Етнологички и фолклорни студии“; Стоян Джуджев „Българска народна хореография“; Райна Кацарова – Кукудова „За ръченицата“ и „Българския танцов фолклор“; Кирил Дженев и Кирил Харалампиев; Красимир Петров, Антон Андонов, Анна Илиева.

Правилна е посоката, да се обърне внимание и на **регионалните автори** - Тончо Кондузов, Симеон Табаков, Кети Граматикова - „Самуилово – духовна култура и фолклор“; С. А. Стоянов – „Стара река“; Владимир Демирев, Радост Иванова – „Фолклорната традиция на Сливенския край“; Минко Стефанов – „Страници от историята на село Калояново Сливенска област“; Иван Тенев – „Седларево“; Дора Куршумова – „Вадените престилки в Сливенския край“; Димка Илиева – „Най-ръкоделният град Сливен“; Митко Койчев – „История на Горно Александрово“.

Направеният обзор от Мартин Петков се отличава с прецизност. Изведената информация *“допълва липсващи подробности в сведенията получени от теренното изследване”*. Тази част на трудът завършва с констатация, която може да се причисли към актуалността на темата (стр.12).

Добър прием от страна на автора е направената характеристика и представената причинно-следствена връзка на осъществяваните обредни действия/практики в цялостния комплекс **“Сватба”** от изследвания район в **Глава втора. Обществени правила и поверия свързани със сватбата**. Описаните порядки с точните диалектни наименования, посочената роля и нейното значение за осъществяването на женитбата, различията в някои от ритуалите в селата на полето и в Балкана, обуславят развитието на изложението в следващите части на дисертационния труд.

Глава три. Предсватбени обреди. Мартин Петков прави последователно описанието на *„Сватуване“* и *„Малък годеж“*, *„Голям годеж“* и *„Одумване“* и *“Между годежа и сватбата”*, като точно посочва ролята с конкретното наименование за всяко село на всеки участник и кой може да я изпълнява в конкретния обред. Изведени са характеристиките - дискретност, красноречие, пол, брой участници, време на посещение, задължителни обредни действия подсказващи намеренията. Акцентира се върху способността за водене на разговора/намерение, като са посочени конкретни словесни примери от двете страни участнички в ритуала при положителен и отрицателен отговор. Направено е описание на даровете от двете обредни страни, както и на трапезата. Първите танцови практики се появяват в *„Голям годеж“* и *„Одумване“* (стр. 31). Описани са интересни случки, разказани от информаторите на докторанта. Като цяло прави впечатление подробното описание на обредите. Тяхната конкретната функция е изведена като констатация и обобщения в края на частта.

Глава четири. Същински сватбени обреди. Авторът разделя главата на две части: **(1)** Подготвителни обредни практики от сватбената седмица - *„Калесване“*, *Правене на „Байрак“*, *Приготвяне на „сватбените хлябове“*, *Вземане на „чеиза“*, *„Кравай“* / *„Меденик“* и *„Засевки“* и **(2)** Същинска Сватба - *„Бръснене“* на момъка, *„Забулване“*, *„извеждане“* и *„венчавка“*, *„Посрещане“* в дома на младоженеца, *„Сватбена трапеза“*, *„Разбулване“* и *„изпращане на кумове“*, *„Първата брачна нощ“* и *„Сладка ракия“*. По този начин структуриран този раздел от труда, представя сватбата в нейната *“логическа свързаност и последователност, характерни за този край на България”*, както сам автора казва. Представени са обредните практики в отделните

изследвани села, като се упоменават различията и се прави съпоставка с други райони на страната. Важен момент в изследването е, че автора откроява символиката на всеки детайл /обредна вещ/ брой участници / роли / начин на подреждане / форми, от ритуалите свързани с щастие, благополучие, плодородие/деца, сливането на „мъжкото“ и „женското“ в едно цяло и т.н. в семейството. Представени са някои от обредните песни. В пряка връзка със заглавието на труда е 1.5. „Кравай“/„Меденик“. Тук докторанта описва пет танцови образци съпътстващи обреда, както следва: 83 стр. „Ръченица“ / 84 стр. „Буенек“/ 85 стр. „Буенек“ гр. Кермен / 86 стр. „Право хоро“ / 88 стр. „Боалийската“. Разработката на изследването в 2. „Същинска Сватба“ е доказателство и показва, че докторантът притежава задълбочени теоретични знания и е извършено сериозно емпирично проучване на обичайно-обредния комплекс “Сватба” от Сливенския край. Значими за изследването са обобщителните текстове на 95-97 стр., свързани с подготвителните обредни практики и на 143-145 стр., свързани със същинската сватба.

Глава пет. Следсватбени обреди. В стила на изложението подробно са описани два обреда „Канене на булка“ и „Поврънки“ с тях автора затваря обредния цикъл. Идентичен е начинът на представения текст, ясно в детайли са изведени всички ритуални действия.

В целият труд интерес представляват разказите на информаторите в подкрепа на авторовите констатация и цитираните коректно литературни източници. Бих казала, че те са автентичния извор, принос към изследваната тема.

Научната стойност на изследването е изведена прецизно в частта “Изводи от научния труд”.

6. Приноси и значимост на научната разработка и на публикациите по темата на дисертационния труд.

За да се повиши значимостта на дисертационния труд, считам, че приносите могат да се преформулират и разделят на: приноси с научно-приложен характер и приноси с приложен характер.

Нямам съмнение, че разработката е лично дело на докторанта.

Представени са три публикации, които отразяват части от темата на дисертационния труд, включени в специфични за област “Изкуства” издания.

7. Критични бележки и препоръки.

- Препоръчително е таблично онагледяване/извеждане на танцовите практики (част от обреда, ритуал, танцова практика, тактов размер, форма, участници), предвид заглавието на труда, което ще обогати научната фразировка и ще даде ясно ново знание за хореографската теория.

8. Автореферат.

Считам, че авторефератът дава информация за всички части на дисертационния труд.

9. Заключение.

Фолклорната традиция с цялото и разнообразие говори за богатството на българската култура. Свидетели сме на едно изключително задълбочено изследване, свързано с изконно за българина преживяване - сватбата, чрез него авторът демонстрира своите познания за Сливенския район и депозира готовност за творческа интерпретация на емпиричния материал.

Трудът на Мартин Петков **„Завило се сватбено хоро“. Специфични танцови практики и обреди от Сливенско**“, допълва фолклорното знание за сватбата от този край и му придава значимост за хореографското изкуство с акцента върху съпътстващите го танцови практики.

Гореизложеното е основание, да дам своята **положителна оценка** за изследваната тема и да предложа на Научното жури **да присъди** на докторанта Мартин Стоянов Петков образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“, докторска програма „Хореография“.

27.09.2024 г.

проф. д-р Мария Кърджиева